

שיחה

יציאת שבת

6.06

כניסת שבת

5.06

יוצא לאור לעילוי נשמת הקדושים

מיכאל יצחק מליק ואברהם פלדמן הי"ד

פרשת משפטים-שקלים, שבט תשע"ב, שבת מברכין, שנה שלושים ושלש, גליון מס' 18

גליון זה יוצא לאור בחסות עיריית רחובות, האגף למוסדות העירייה, המחלקה לתרבות תורנית

אפרטיון

מידת שור וְשָׁה

"כי יגב איש שור או שָׁה וְטָכְחוּ אוּ מָכְרוּ, חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השָׁה" (כא, לו). במדרש רבה (שמות ז, ז) מובא: "רבי יהודה אומר: אמרו ישראל לקביה: הרבה דיני מצוות יש כאן. כי יגב איש שור או שָׁה... לפי ששור גבנו ועשית עגל, לפיכך חמשה בקר שילמנו תחתיו - שְׁמֵתוּ תַחְתָּיו אֲבוֹתֵינוּ בַּמִּדְבָּר (י"ב חמשה עונשין" - רבינו בחיי). יארבע צאן תחת הַשָּׂה" - ארבע מלכויות שמלכו בְּנוֹ, ושגבנו ליוסף עשיתי ארבע מאות שנה משועבדים במצרים".

במדרש פליאה (מעשה העגל) נאמר על הכתוב: "יִפְלוּ מִן הָעַם בַּיּוֹם הַהוּא כְּשִׁלְשֵׁת אֲלָפֵי אִישׁ (לב, כח), הוּא הוּא דַּסְתִּיב: חמשה בקר ישלם תחת השור". ומביא דברי חז"ל על הפסוק "אדם אחד מֵאֲלָף מִצְאֵתִי" (קהלת ז, כח) - זה מעשה העגל, שאחד מֵאֲלָף חטא והם היו הַעֲרָב־רָב. ואם היו שש מאות אלף איש - היו צריכים להַעֲנִשׁ רק שש מאות, ובתורה כתוב כי נפלו כִּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים! ללמד, כפול חמש פעמים, כקנס "חמשה בקר תחת השור".

כעת ננסה להבין, מה הקשר בין מעשה העגל לבין גניבת שור, וכך בין גניבת יוסף לבין גניבת שָׁה - ששם העונש הוא שהיו משועבדים למצרים ולארבע מלכויות.

"שור" מסמל את "שור המזיק" - אחד מארבעה אבות נויקין (בבא קמא ב, א). הוא מסמל אקטיביות, פעילות, תקיפות וחוסר סבלנות. לעומת זה, "שָׁה" מסמל את הצד השני: פסיביות וחוסר פעולה, וכן דתה הכיני: "שָׁה תמימי". שני סוגי התנהגויות הפכיות זו לזו, טבעיות באופי האדם: ישנם מצבים שאדם צריך להפעיל את מידת היישה" שבו - שהוא "שָׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה", לסבול בשקט או להתעלם, ולפעמים עליו להפעיל את מידת היישור" שבו - לפעול, לזוּם ולהתנגד. אם האדם ישכיל וְיִדַע מתי להפעיל כל מידה, הוא לא ישלם בדרך. וכמו שהדבר נאמר על הפרט, כך גם נאמר לגבי הכלל.

לגבי אברהם אבינו, אומרת הגמרא (ברכות יג, א): "כל הקורא לאברהם" - "אברהם", עובר בְּעֵשָׂה". לעומת זאת, אצל "יעקב", למרות ששני שמו ליישראל, משתמשים אנו בשני השמות "יעקב" ו"ישראל", מפני שעם ישראל זקוק לשני השמות לפי כוונתיהם: "ישראל" - מסמל שָׁר, שְׁרָרָה, מלכות ותקיפות וזה מקביל ליישור". "יעקב" - מסמל עֵקב, ביטול, הכנעה עד יעבור זעם, וזה מקביל ליישה". יש מצבים שידם של ישראל תקיפה, אז משתמשים בתכונת "ישראל". אבל כשנמצאים בגלות - תחת עול אומות העולם, חייבים להשתמש לפעמים בתכונת "יעקב" - ויתור והכנעה.

לפי האמור לעיל, ננסה להסביר את לשון המדרש בתחילת הדברים: במדבר, בני ישראל גבנו שור ועשו עגל, דהיינו, גבנו את מידת היישור" - אקטיביות וחוסר סבלנות, שהרי משה אמר להם שיהווו לאחור ארבעים יום. עבר הזמן, ובמקום להמתין עוד מעט עד שיהווו - הם מיד פעלים ועושים עגל. במקום להפעיל את מידת היישה" - "שָׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה" - הִתְקַנְתָּ, גבתם את מידת היישור" ועשיתם עגל, תחת זה קיבלתם עונש - שמתו אבותיכם במדבר, כפי ההסבר דלעיל.

על גניבת יוסף ומכירתו - נעשו בשיעבוד ארבע מלכויות. במקום לפעול ולהתנגד למעשה שזמנו האחים - שמעון ולוי - להרוג את יוסף, שם פעלתם ב"שָׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה" - ישבתם לאכול. במקום לפעול כמידת היישור" ולהתנגד, פעלתם כיישה" בפסיביות, אזי עונשכם שתהיו כיישה" מובל לְטָכְחוּ, כמי שאינו מסוגל להתנגד, וזה השיעבוד לארבע מלכויות.

בפרשת שקלים - אותה או קוראים בשבת זו, אנו מקדימים שקלינו, כדי לפעול במידת היישור", כדי לבטל הגזירה. ובמגילת אסתר, ראינו את מרדכי ואסתר, שפעלו במידת היישור" והתנגדו להתבטל ולהשתחוות להמן. ומנגד, את היהודים שהתנהגו במידת היישה" ונהנו מסעודתו של אחשורוש, וניצלו בנס מאותה מפלה שתוכננה על ידי המן הרשע.

יהי רצון, שנשכיל ונדע להבחין בין שתי מידות יישה" ויישור" אלו וננהג בהן בעיתוי הנכון. אז, הקביה יעשה לנו ניסים ונפלאות כבימי מרדכי ואסתר, וימַנְּר אויבנו תחתינו, בְּעֵגְלָא וּבְכֶזֶב קָרִיב וְאֶקְרוּ אֲבָן.

יוסף יקנה

גליון זה מוקדש

לע"נ אבי מודי, ר' זכריה בן עודד יקנה זצ"ל, נלב"ע י"ז באדר תשל"ה

כמו כן נתקבלה תרומה מאת שולמית חודיידטוב תחי

לע"נ בתה, צפורה ע"ה בת ר' שם-טוב ז"ל חודיידטוב, נלב"ע כ"ט בשבט תשנ"ו

נתקבלה תרומה אף ממשפחות מילר ורייס שיחיו

לע"נ האמא, מרת רחל חנה מילר ע"ה בת ר' גרשון שלום וייג ז"ל, נלב"ע כ"ז בשבט תשס"ה

תנצב"ה

לאורם נלך

"כי תקנה עבד עברי" (כא, ב)

מִן הַרְבַּ קוֹק זַ"ל, נהג לחתום על מכתביו בסיומת: "עבד לעם קדוש על אדמת הקודש". פעם אחת, בערב פסח היה המעשה, בשעות אחר הצהריים, ההכנות לחג בעיצומן ועדיין אנשים רבים מתדפקים על דלתו של מִן הַרְבַּ, מי בשאלה ומי בבקשת עזרה והרב כדרכו עונה לכל פונה, בפנים מאירות בְּשׂוֹבָה נְעוּת.

יציאה הרבנית אל הממתינים, פנתה אליהם בעדינות ואמרה: חוסו על הרב ואפשרו לו לנחם קמעה, הרי גם הוא צריך להתכונן ל"סדר".

ניגש הרב אל הרבנית ואמר לה: אילו היה בעלך סוחר יין, המוכר יין ל"ארבע כסות" והקהל הרב בא אליו היום לקנות יין, האם גם אז היית אומרת להם: הניחוחו, הוא זקוק למנוחה?

עפ"י "מלאכים כבני אדם"

"כל אלמנה ויתום לא תענו" (כב, כא)

רבי יעקב ברלץ - אביו של הנצי"ב מוולוז'ין, היה סוחר גדול. ביתו היה בית מרווח ובו רהיטים הדורים וכלי בית עתיקים, שרבי יעקב היה מביא עמו ממצעי חוץ לארץ. יהיה היום, והמשרתת שעבדה בביתו - לא נהרה ובשעה שניקתה את כלי הזכוכית, נשמטה מידה מערכת כלי חרסינה יקרה, נפלה לארץ ונשברה. באה עליה בעלת הבית - אשתו של רבי יעקב - בצעקה, גערה בה וקללה אותה על הנוק שגרמה, והמשרתת מרוב בהלה - לא ענתה ועמדה בפניה כלה נידף.

"אסור לך לצעוק עליה", נפנה רבי יעקב לאשתו, "היא המשרתת, חשובה בדיוק כמוך".

"ואבל היתכן?!" התרעמה האשה, "הרי היא גרמה נזק גדול כל כך".

"יאת הנוק", אמר לה רבי יעקב, "את רשאית לתבע מידיה, אבל להרים קולך עליה - אסור לך".

"אם כך", המשיכה בנעסה הרב, "אני הולכת עמה תיכף ומיד לדין". נטלה את מעילה וצעופה וציוותה על המשרתת לבוא עמה.

קם רבי יעקב ממקומו, לבש את-הקפוטו, מוכן ומזומן לבוא אף הוא עמה.

"אתה במחילה", אמרה לו אשתו, "יכול להישאר כאן. אין אני זקוקה לך אצל הדין, אני יודעת לטעון את טענותי בעצמי".

"אין אני הולך לטעון את טענותיך", השיב לה רבי יעקב, "אני יודע שאפשר ברוך השם לסמוך עליך שתדעי להציג את טענותיך. אני הולך לטעון לגערה המשרתת, שהיא מסכנה, יתומה ענייה ונפחדת, ולא תדע מה לטעון".

עפ"י "מאוצרנו הישן"

ראש חודש אדר, יהיה ביום חמישי ובו ששי הבעל"ט המולד יהיה יום רביעי, שעה 8, 49 דקות וחלק אחד

צפנת פענח

עולם = 50

פתרונות עפ"י פירוש רש"י
יש לשלוח ל: נפתלי יערי
רח' גלזר 15, רחובות 76283
לא לשכוח לצ"ן גיל או כיתה
דוא"ל: nafya@neto.net.il

פתרון החידה לפרשת בשלח - ט"ו בשבט

ראש השנה יד, ב - "אתרוג שָׁה לְאֵילַן בשלשה דרכים, וְלֶצֶק בדרך אחד. שָׁה לְאֵילַן בשלושה דרכים: לְעֶרְלָה וְלֶצֶקִי ולשביעית, וְלֶצֶק בדרך אחד - שְׁבִשְׁעַת לקיטתו עשור".

לקוראינו: מאמרים המופיעים ללא ציון שם הכותב, נכתבו על ידי חברי המערכת

חברי המערכת: הרב אברהם פוס, משה רוט, נפתלי יערי, יהודה מליק
העריכה בסיוע אברכי כולל "יד ברודמן" ללימודי הוראה ודיינות, בית שפירא, רחובות
כתובות: 08-9412048.טל

הדפסה: דפוס ש.ה.ר. רחובות.טל. 08-9475106

מי מפחד ממדינת הלכה?

בימים אלו, כשבמוקד הויכוח על ענייני הלכה - עומדת שירת נשים, שהיא נושא שולי וכד', כדאי להראות לציבור הבור, מה באמת יש בתורתנו הקדושה, כדי שהמדינה תהיה מקום שראוי לחיות בה. בפרשתנו מקפץ מצוות מגוון, שעיקרו חוקים חברתיים. אם מתבוננים בהם כפשוטם, וקל וחומר עם שילוב התושבוע"פ, הרי שהם ראויים להיות מיושמים אף בעולמנו המודרני, "הנאורי". תקצר כאן היריעה מלפרט הכל, אבל די בדוגמאות שלהלן, כדי להבהיר את כוונתי.

מדיני עבדים (שכיום כבר אינם אקטואליים כפי היו בתקופות הקדומות) ניתן ללמוד, כיצד יש להתייחס לשכירים שונים, שלמענם שבתו לא מוגן. גם לעבד היו זכויות, כפי שמובהר במיוחד בתושבוע"פ, אולי יותר ממה שיש היום לעובדי קבלן. ובכלל, עבדות הייתה בעבר תחליף למאסר ואמצעי חינוך לאדם, שכשל וגנב. הנה הוא נמכר לאדון ועובר סדרת חינוך, שבסופה יחזור לחברה - לאחר שעבד חינך מחדש. מה קורה כיום לאסיר בבית-כלא? הוא יוצא גנב מדופלם יותר...

ואגף עבדיה, הרי מועדת לנישואין לבן-אדונה. כלומר, מצפים מהאדון העשיר, לבוא בקשרי נישואין עם ילדה ממשפחה ענייה, שנאלצה למכור את בתה לעבדות. האם כיום קשרים כאלו מובנים מאלהים? הרי משפחות עשירות שואפות להינשא רק עם משפחות כמותן, וזה מקובל גם במשפחות דתיות "לסוגיהן". גם רוצח בשוגג, שאינו "טלית שכולה תכלתי", טאץ' לברוח לעיר מקלט, שם יושבים בעיקר כהנים ולויים. שם גם הוא יעבור חינוך מחדש, ויצא לבסוף אדם חיובי יותר.

בפרשה גם דינים הקשורים ליחס לחלשים בחברה. איני מאמין, שעל פי דיני התורה, גיעו למצב - בו יורקו אדם מביתו, כי אינו יכול להחזיר משכנתא. אני מניח, שגם לא היה מצב - בו יהיו הומלסים, כמו שיש כיום בעולמנו המודרני, הטאור, בו מדברים כל הזמן על "צדק חברתי" ושמירה על זכויות החלשים. אני מאמין, ששופטים המקיימים את האמור לגביהם בפרשה - לא יטו משפט מתנחלים, עקב השקפה פוליטית שונה.

בפרשה גם דינים הקשורים לניקיון, היכולים בהחלט לשמש בסיס למערכת חוקים גם בעולמנו זה. נכון, במקום "שור נוגח" - ניתן לומר, למשל, "מכונית מתנגשת" וכד'. בפרשה גם דיני גנב הבא במחירת - ביום או בלילה - מתי מותר או אסור, להרוג אותו. לו שפטו על פי דיני התורה הללו, היה נחסך מהחוראי דרומי - משפט ארוך ועגמת-נפש. אבל בחוקינו הנאורים, גם חיילים בקושי יכולים להגן על עצמם, כי חוקי פתיחה באש מגבילים מאוד. אבל מה פשוט וברור יותר מהכלל התורני (סנהדרין עב, א): "הקצא לְהַרְגֵךְ - הַשֶּׁסֶם לְהַרְגוֹ!!" אכן, נראה לפעמים, שעל פי התורה יש אצבע קלה על ההדק. אבל אני סבור, שרוב הציבור מבין בהגיונו, שכלל זה הוא צדק יותר מהחוקים המודרניים. לכן, לסיוע, יש לנו לענות לכל מי שחושש ממדינת הלכה...

מנחם אדלשטיין

האדון ה'

"שלוש פעמים בשנה, יראה כל-יְבוּרְךָ אל פני האדון ה' " (כג, יז). בפסוק זה נצטוונו על מצוות הראייה, שתוכנה הבסיסי מורה לנו לעלות ולהראות בבית המקדש שלוש פעמים בשנה. הביטוי המיוחד והלא-שגותי - "האדון ה' ", שמופיע בתורה אך ורק ביחס למצווה זו, יתפס את עינינו של פרשנים רבים ואף מצא לו ביטויים בדברי חז"ל, בהלכה ובאגדה.

המשנה בראש מסכת חגיגה (העוסקת במצוות הראייה והלכותיה), מונה רשימה של אנשים הפטורים מן הראייה ובתוכם "עבדים שאינם משוחררים". מניין לנו לפטור אותם? שואלת הגמרא (חגיגה ד, ע"א) ועונה רב הונא, שהדבר נלמד מהפסוק שלנו: "אל פני האדון ה' - מי שאין לו אלא אדון אחד, יצא זה שיש לו אדון אחד". כלומר, רב הונא מבין, שהמילים "האדון ה' " מצביעות על הקפדה מיוחדת של התורה, על כך שמקיים המצווה יהיה "ניקי" משעבד ל"אדונים" אחרים, מלבד הקב"ה. אפילו אם העבד משועבד רק בחציו (יחציו עבד וחציו בן-חורין), מחדד שם רבינו בהמשך הדברים, יבוא הפסוק שלנו ויאמר לו - "אתה פטור!!"

מעבר להשלכה ההלכתית שיוצאת מהביטוי "האדון ה' ",

חבי בפסוק הזה גם אותו יחס נפשי לאבינו שבשמים, שאמור ללוות אותנו בשעה שאנו עולים לרגל אל בית מקדשו:

"רב הונא כי מטי להאי קרא (כשהגיע רב הונא לפסוק זה)... פכי (בכה), אמר: עבד שְׂרָבו מצפה לו לראותו - יתרחק ממנו?... " (חגיגה ד, ע"ב). לא בכדי בחר רב הונא לתאר את יחסי עם ישראל והקביה בהקשר הזה, דווקא במונחים של עבד זרוב. ולא בכדי בחרה הגמרא, בהמשך לדבריו, להביא עוד כמה וכמה פסוקים שעוררו בכייה אצל אמוראים, בכייה שבמקרים רבים חוזרת בה לתבנית "עבד שְׂרָבו...".

דמיה, שמצוות הראייה, מעבר לכן החגיגי שהיא כוללת - במפגש ההדדי בין עולי הרגלים והשכינה ("קראה" - "קראה"), מציפה גם את בחינת הקרא, את ההתבטלות המוחלטת כלפי הקביה - אדון כל הארץ, "לפי שהוא אדוני האדונים, ואדון לכל באי עולם" (מדרש אגדה על הפסוק).

פרשתנו פותחת ב"עבד עברי", שיכול מבחירתו להחליט להישאר בבית אדונו ולעבודו לעולם, ובלבד שתירצע אוזנו בפני הדלת והמזוזה, "שהיו עדים במצרים כשפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות, ואמרת... עבדי הם ולא עבדים לעבדים." (דברי רבי שמעון, המופיעים ברש"י על הפסוק) ומסיימת במצווה "להפקיר" את הבית, את השדה והכרם, ולפרות שלוש פעמים בשנה להזכיר לעצמנו ולהודיע לעולם, כי "עבדיו אנני" - ולא עבדים לעבדים, "כרמו אנני" ומבלעדיו - אין לנו טורים.

איתי וייס

פינת ההלכה

מלאכת כותב ומוחק (ב)

הרמ"א בתשובה (תשובה קיט) נשאל, האם מותר לפתוח או לסגור בשבת ספר - שכתובות עליו אותיות מבחוץ, כדרך שכותבין מבחוץ שם הספרים? האם יש בזה משום מוחק וכותב בשבת, שהרי כשפתח את הספר - אינו יכול לקרוא את האותיות, עד ששב וסוגר את הספר!

הגמרא (שבת קד, ב) אומרת: "אמר רב אמי: כתב אות אחת בטבירא ואחת בציפורי - חייב, כתיבה היא אלא שפחוסק קריבה. והתנן: כתב על שני פתלי הבית, ועל שני דפי פנקס ואין נהגין זה עם זה - פטור! התם - פחוסק מעשה דקריבה, הקא - לא מחוסר מעשה דקריבה".

רש"י (שם) מפרש, שההבדל בין שני המקרים הוא, שכאשר כותב על שני דפי פנקס, כדי לקרוב צריך לעשות מעשה של קציצת הנייר שביניהם. אך בכתב אות אחת בטבירא ואחת בציפורי, כדי לקרוב צריך רק לקרוב ביניהם ולכן חייב.

הרמ"א למד מהגמרא הנ"ל, שמחייבת במקרה של כתיבת שתי אותיות - אחת בטבירא ואחת בציפורי - שקירוב לא נחשב כחסרון מעשה. לפי זה, אף בשתי אותיות הכתובות כבר - אין

בקירוב או בריחוקן משום מעשה של כותב או מוחק. לכן, התיי הרמ"א לפתוח או לסגור ספר שבצידו כתובות כבר אותיות, ואין בכך משום מוחק או כותב.

ומוסיף הרמ"א, דאין לומר שמהגמרא מוכח שרק במקרה ששתי האותיות כבר כתובות ואינו מחוסר רק קירוב שאז מותר, אבל כשפתח באמצע אות אחת - אפשר לומר, שזה נחשב כמחיקה! אלא באמת, גם במקרה כזה - מותר, כיוון שלעניין חיוב שבת - שתי האותיות נחשבות כאות אחד וכמו שלמדנו שלעניין שתי אותיות הכתובות - קירוב אותיות אינו נחשב כמעשה, כך לגבי אות אחת הכתובה - קירוב או ריחוק חצאי האות אינו נחשב כמעשה.

ה"מגן אברהם" (סימן שמ, סק"י) חולק על הרמ"א ומחמיר, כיוון שראיות הרמ"א - אינן מוכרחות.

ה"טורי זהב" (שם, סק"ב) מתייר כרמ"א.

ה"משנה ברורה" (שם, סק"י) מביא קודם את דברי האוסרים ואחר כך את דברי המקלים, וכתב שהמנהג להקל: "דכיון דעשוי לעול ולפתוח תמיד - ליקא ביה משום מחיקה וכתובה, והוי כדלת הנסגר ונפתח תמיד - דאין בו משום בנין וסתירה". וסיים, שראוי להחמיר כשיש לו ספר אחר.

ה"שמיירת שבת כהלכתה" (פכ"ה, ס"ג) פסק על פי זה, שאם נקדע דף של ספר - נוהגים להקל ולהניח את החלקים זה בצד זה, כדי לקרוא את הכתוב.

הרב אריה ויזל

"כי תקנה עבד עברי"

מיד אחרי המעמד הנשגב, מעמד הר סיני, מתחיל הקביה לפרוט בפני משה את מצוות התורה. בהסתמך על פירוש הרמב"ן, המושג "אין מוקדם ומאוחר בתורה", מתקיים רק כאשר אין דרך אחרת להסביר את הדברים, כדבריו (במדבר טז, א): "כל התורה כסדר, וזלתי במקום אשר ירש הכתוב ההקדמה והאחור, וגם שם לצורך ענין ולטעם נכון". יוצא מכאן, שהמצוות הראשונות שמפרט הקב"ה בפני משה, הן המצוות הקשורות ב"עבד עברי" - "כי תקנה עבד עברי" (כא, ב).

השאלה המתבקשת מאלה: וכי מתוך כל תרי"ג מצוות, לא נמצאו מצוות אחרות חשובות יותר? אמנם, רבי יהודה הנשיא, אומר במסכת אבות (ב, א): "רבי אומר... והי זהיר במצוה קלה כבתמורה, שאין אתה יודע מתי פתחן של מצות", דהיינו, אין אתה יודע חשיבותן של מצוות. אך בכל זאת, אם נחשוב כדרך בני אדם, היה ראוי להתחיל ממצוות שאנו מייחסים להן יותר חשיבות מאשר מצוות הקשורות ב"עבד עברי".

אם נענין נגלה, כי חמש מתוך עשרת הדברות - מתייחסות למצוות שבין אדם לחברו ולא למצוות שבין אדם למקום. נראה, אם כן, שפרשת משפטים מהווה המשך ישיר לעשרת הדברות. התחלת פירוט המצוות, היא במצוות שבין אדם לחברו. דווקא המצוות הקשורות ב"עבד עברי", עשויות להכניסנו בצורה הטובה ביותר לעיסוק במצוות שבין אדם לחברו. "עבד עברי" מגיע למעמדו באחת משתי דרכים: האחת (כב, ב) - "אם אין לו ומכר בגנותו", כלומר, גנב שנתפס ואין ביזו לשלם את הגניבה

חזק לזער

או את הקנס הכרוך בה, דינו להימכר לעבד כדי לשלם את גניבתו. האפשרות האחרת (ויקרא כה, לט) - "יכי מנך אחיך עמך, ומכר לך", כלומר, כאשר אין לאדם פרנסה. העיון בפסוקים בספר ויקרא (כה, כה-נה), מצביע על תהליך המוליך את האדם למצב זה, כאשר התהליך טלו אמור ליצור התרעה בקהילה בה מתרחש תהליך כזה: מכירת הבית, לאחר מכן מכירת השדה (אמצעי היצור), לאחר מכן בקשת הלואה וכו'... וכאשר הקהילה אינה מבחינה בתהליך, סופו של תהליך הוא המכרות לעבד.

בין אם האדם נמכר לעבד מסיבה זו או זו, בכל מקרה, הוא נמצא בתחנת הסולם החברתי. יכולים היינו לומר, הלא מעשיו גרמו לו, לו לא היה גונב - לא היה נמכר, לו היה לו חוש טוב יותר לעסקים וכד'... אף על פי כן, מצווה אותנו התורה להתייחס לעבד בכבוד ובהכרת יחסי האחים שבינינו. ללמדנו, שחובה עלינו להתייחס בכבוד גם לחלש ביותר בחברה.

ומכאן לזמננו, הסיסמא "העם דורש צדק חברתי" - הפכה להיות מוכרות בני כל, אך היא סיסמא ריקה מתוכן, כאשר איש אינו יודע מהו אותו "צדק חברתי" נדרש. ראוי על כן, לעיין עיון מעמיק פרוק יקבד האדם וחירותו, כפי שהוא מוצג בפרשתנו.

נפתלי יערי